

יחיאל וסרמן

שפת היידיש כמשל

הסופר מתאר את בעייתו של עם ישראל היושב בארצו, וזה החי בתפוצות, כמי שלא פתר לעצמו את נושא הזהות היהודית הגלותית, לעומת הזהות הצברית. למעשה, בכל אחד קיים פיצול זה, של כמיהה להכרת ההיסטוריה, השפה ותרבות העבר מצד אחד, של ההתכחשות לעבר, החיפוש של דמות היהודי הישראלי הח"דש, אשר איננו רוצה לחיות בצל פוגרומים ושואה מצד שני. עם זאת, נאלץ היהודי החדש להתמודד עם כותנות שמכתיבה לנו המציאות במדינת ישראל.

דומה, כי אהרן מגד אינו רואה את האפשרות ששתי התרבויות ידורו בכפיפה אחת. לכן, נאלצת נורה, המייצגת את ההויה, את היהודי הישראלי, לעשות מעשה של חטא ולצוות על עצמה את המוות, ובעלה פרופ' ארבל לא מוצא מנוחה לנפשו לאחר מותה. אך גם הלווייתו של פויגלמן, מייצג תרבות היידיש, עלובה ומדכאת כפי שמתאר מגד את הדו־שית בין ארבל לחבי רון: "איך תסביר את זה פרופסור, שלא בא ללוויה, שום נציג של אגודת הסופרים העבריים, שום נציג של אגודת העיתונאים, של מחלקת התרבות של העיריה, אפילו לא מהוצאת הספרים שהוציאה את ספרו" (עמוד 8). לאמור, שתי התרבויות אינן יכולות לדור תחת קורת גג אחת, ולכן שתיהן נעלמות.

אך אם יתייחס הקורא לרובד העמוק יותר של הספר, יבחין בצללים המינוריים המלוים את הספר כמוגזמים, ויתכן כי יתמרד נגד הסופר. ואף אולי, יתריס כנגדו.

ניתן ללמוד מן העבר כדי לשנות את פני הווה והעתיד. אין תועלת בבריחה מתרבות העבר וממורשת העם, אך חיטוט וחיפוש בעבר, רצויים רק אם נלמדים הלקחים המתאימים. באחד הלקחים הגדולים, חי היום אהרן מגד ואיתו קהל קוראיו, במדינת ישראל הריבונית שקמה לאחר השואה.

אהרן מגד בספרו "פויגלמן", יוצא להגן על כבודה של שפת היידיש, ההולכת ונעלמת.

בניסיונו לעשות את, הופך הוא להיות נושא דגל, לא רק של שפת הדיבור, אלא, של תרבות היידיש בכלל. ומהי תרבות זו? זוהי תרבות הגלות, הטומנת בחובה, מחד גיסא, עבר עשיר ומפואר, ומאידך גיסא דלות, שואה והרס.

"פויגלמן" הוא סיפור הנקרא בנשימה עצורה ועצובה. בנשימה עצורה, בשל הכי תיבה היפה, השזורת אפיזודות שונות ומרתקות מחייה של משפחה ישראלית.

בנשימה עצובה, בשל העובדה כי ספר שיריו של המשורר האידי פויגלמן, לא זוי כה במדינת ישראל להתייחסות ההולמת, והוא מסמל למעשה, את הוסר ההתייחסות לתרבות העבר, של דורות שלמים. סגנון כתיבתו נפלא, הוא משכיל לתאר בשפה עשירה וביד אמן, את הדמויות על גוניהן השונים ואת העלילה. זו, מתפתחת בצורה מעניינת ובקצב אחיד, והסיום עצוב וטרני.

דמויותיו של מגד, מייצגות את החיילים בקרב, על הישראליות לעומת הגלות, או אם נרצה, העתיד מול העבר, והוא מביא אותם בצמדים. לדוגמא, פרופ' צבי ארבל חוקר את העבר היהודי ומתעמק בהיסטוריה של מזרח אירופה, ורעייתו נורה, מייצגת את ההווה, במחקר הביולוגי בו היא עוסקת.

גם הוריו של ארבל מהווים צמד, והדבר מתואר בצורה יפה בוויכוח בין אמו לבין אביו הארכיאולוג: "כשרק התחתנו אמרתי לו למה לך להתעסק בדברים שמתחת לאדמה, עסוק בדברים שמעליה, הארכיאולוגיה היא העבר, אמרתי לו, החקלאות היא העתיד" (עמוד 174). בכך הם מייצגים תפיסות עולם שונות, כאשר האחד מדגיש את חשיבות העבר והשני חי את העתיד.